

УДК 339.5(075.8)

к.ек.н., доцент Омеляненко О.П.,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ДИНАМІКА ТА НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В 2014 РОЦІ

Розглянуто динаміку та напрямки міжнародної торгівлі України у 2014 році.

Ключові слова: експорт, імпорт, міжнародна торгівля, товари, послуги.

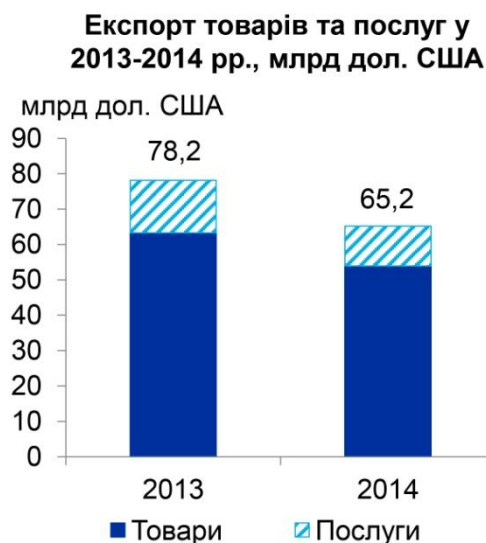
Актуальність теми. Міжнародна торгівля є взаємною економічною залежністю виробників товарів і послуг та споживачів з різних країн. Вона відображає міжнародний поділ праці.

Науково-технічна революція, спеціалізація і кооперація виробництва та інші чинники посилюють взаємодію національних економік. Міжнародна торгівля активізується, темпи її зростання перевищують темпи зростання виробництва товарів і послуг.

Аналіз зовнішньоторговельного обороту свідчить, що на кожні 10% зростання світового виробництва припадає 16% збільшення обсягу світової торгівлі. Виробництво і торгівлю слід розуміти як чинники, що взаємно стимулюють один одного. Виробництво створює можливості для розширення торгівлі, а остання прискорює розвиток виробництва товарів і послуг.

Матеріал дослідження. Матеріалом дослідження статті стали статистичні дані Державної служби статистики України за 2014 рік.

1. Загальна динаміка експорту у 2014 році.

Джерело: Державна служба статистики України

Номинальний експорт. Експорт товарів та послуг впав на 13,0 млрд дол. США або 16,6% у 2014 р.

Товари: падіння на 9,4 млрд дол. США (14,8%).

Послуги: падіння на 3,6 млрд дол. США (24,0%).

Таким чином: дуже сильне падіння.

Реальний експорт. Експорт впав на 8,5%. Додав 3,7 п.п. до скорочення ВВП.

Таким чином: слабкий експорт пояснює понад 50% скорочення ВВП у 2014 р.

2. Декомпозиція за напрямом експорту.

Експорт до Митного союзу знизився суттєво, на 8,7 млрд дол. США, що пояснює 67,2% загального падіння експорту.

Експорт до ЄС майже не змінився; незначне зниження на 0,2 млрд дол. США (0,8%)

Причина: Менший експорт послуг; експорт товарів до ЄС зріс на 1,5%. Таким чином: Дуже різна регіональна динаміка; падіння експорту відбулось в основному через зниження експорту до Митного союзу.

Таблиця 1.

Декомпозиція за групою товарів та послуг.

Регіональна структура експорту товарів та послуг, 2014 р.

Регіон	млрд дол. США, 2014 р.	Зміна дпр, млрд дол. США	Зміна дпр, %	Внесок до загального падіння експорту, %
ЄС-28	20,9	-0,2	-0,8%	1,3%
Митний союз РБК	16,2	-8,7	-34,9%	67,2%
Росія	13,3	-7,2	-35,2%	55,2%
Азія	13,4	-4,3	-24,5%	33,5%
Решта світу	14,7	0,2	1,7%	-1,9%

Джерело: Державна служба статистики України

Значне зниження експорту важкою промисловістю: машини 30,6%, хімічна продукція 28,8%, мінеральна продукція 18,6%, метали 13,0%.

Послуги: експорт транспортних послуг впав на 27,6%.

Але: експорт продовольства майже не змінився (незначне падіння на 2,1%).

Таким чином: динаміка також різноманітна у розрізі груп товарів та послуг; падіння експорту в основному через важку промисловість та транспорт. Експорт до Росії впав для усіх основних товарів і послуг та на значну величину. Експорт до ЄС показав зростання для більшості товарів і лише незначне зниження для деяких груп товарів та послуг.

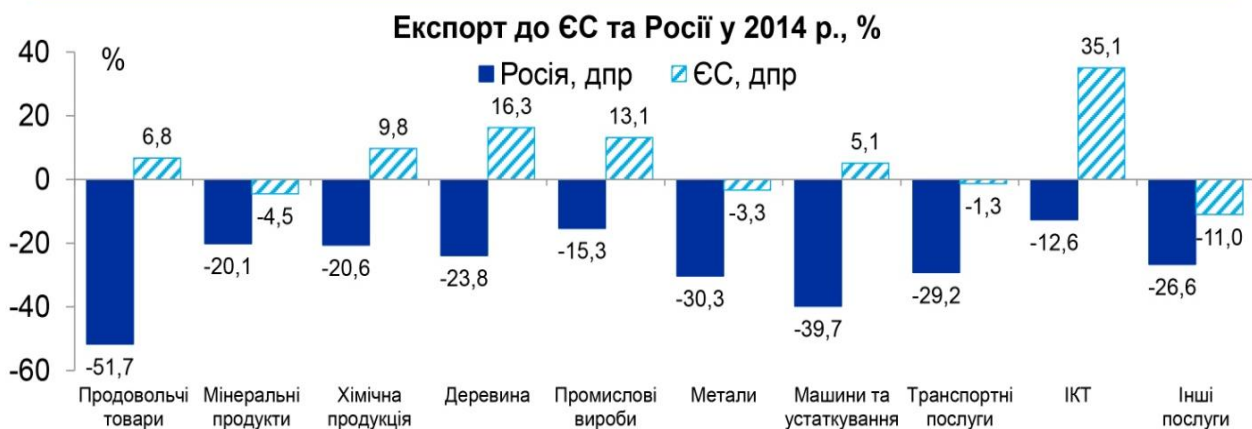
Таблиця 2.

Декомпозиція за напрямом (ЄС та Росія) та групами товарів та послуг.

Група товарів та послуг	млрд дол. США, 2014 р.	Зміна дпр, млрд дол. США	Зміна дпр, %	Внесок, %
Продовольчі товари	16,7	-0,4	-2,1%	2,7%
Мінеральна продукція	6,1	-1,4	-18,6%	10,6%
Хімічна продукція	3,6	-1,5	-28,8%	11,3%
Метали	15,4	-2,3	-13,0%	17,5%
Машини та устаткування	7,4	-3,3	-30,6%	24,9%
Інші товари	4,6	-0,8	-14,0%	5,8%
Всього товари	53,9	-9,4	-14,8%	72,8%
Транспортні послуги	6,0	-2,3	-27,6%	17,5%
Подорожі	0,2	-0,3	-58,5%	2,4%
ІКТ та комп'ютерні послуги	1,6	0,1	8,1%	-0,9%
Інші послуги	3,4	-1,1	-23,9%	8,2%
Всього послуги	11,3	-3,6	-24,0%	27,2%

Джерело: Державна служба статистики України

Таким чином: слабкий експорт України у 2014 р. сильно пов'язаний зі «слабким імпортом» Росії (стагнація, протекціонізм, політичний вплив на торгівлю).

Джерело: Державна служба статистики України

Значний зсув торгівлі у напрямку ЄС та від Митного союзу у 2014 р. ЄС на сьогоднішній день є ключовим експортним напрямом України. Важливість Митного союзу суттєво знизилась.

Оцінка: падіння експорту до Росії не є хорошою новиною, але знижує залежність України від російського ринку; позитивний аспект, враховуючи поточну ситуацію.

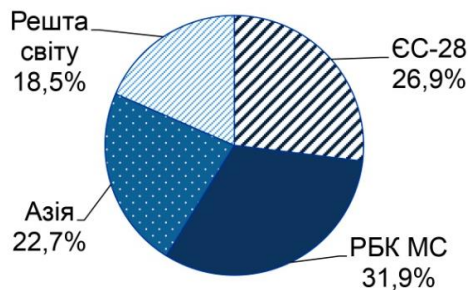
Зсув від товарів важкої промисловості до продовольчих продуктів.

Продовольчі товари є найважливішою статтею експорту у 2014 р. Зниження важливості важкої промисловості: з 52,3% до 50,0%.

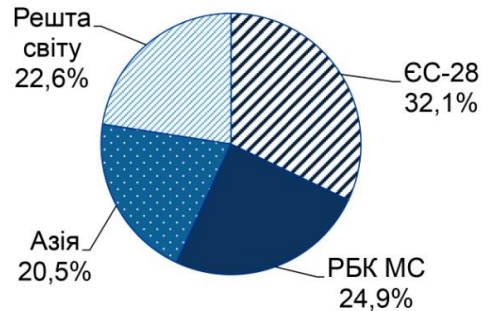
3. Структура експорту у 2014 р. у порівнянні до 2013 р.: напрями.

4.

Регіональна структура експорту у 2013 р.

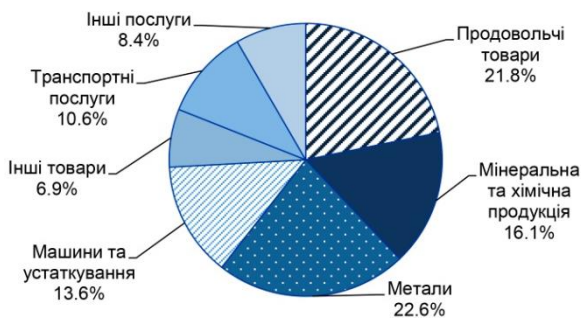
Регіональна структура експорту у 2014 р.

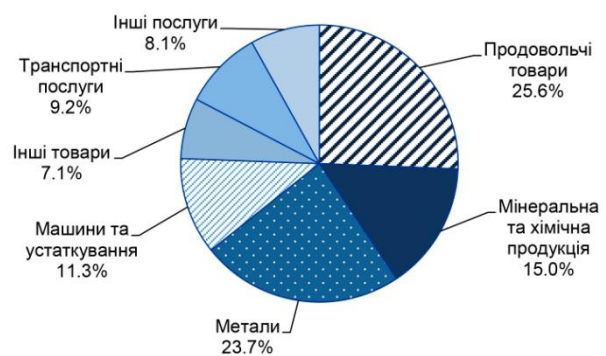
Джерело: Державна служба статистики України

Наслідки: враховуючи рівень невизначеності щодо майбутнього важкої промисловості, подальший розвиток сільського господарства та харчової промисловості є ключовим для економіки України. Водночас необхідно вирішувати проблеми важкої промисловості.

Товарна структура експорту у 2013 р.

Товарна структура експорту у 2014 р.

Джерело: Державна служба статистики України

5. Висновки.

Попри сильну девальвацію гривні у 2014 р., експорт впав на 13,0 млрд дол. США або 16,6%. Це падіння додало 3.7 п.п. до скорочення ВВП (> 50% сукупних втрат ВВП).

З боку попиту: основною причиною слабого експорту є «слабкий імпорт» Росії через її стагнацію, протекціонізм та політичне втручання; на Митний союз припадає 2/3 загального скорочення експорту. З боку пропозиції: військовий конфлікт на сході є ключовою причиною слабого експорту.

Динаміка 2014 р. суттєво змінила структуру експорту:

- Від Митного союзу/Росії до ЄС;
- Від важкої промисловості до продовольчих товарів.

Уряд має враховувати ці зміни та відповідно пристосовувати торговельну політику.

Огляд та рекомендації.

Позитивні чинники, що впливають на експорт:

- Сильна девальвація та вища міжнародна конкурентоспроможність;
- Безмитний доступ на ринок ЄС завдяки автономним торговельним преференціям.

Негативні чинники:

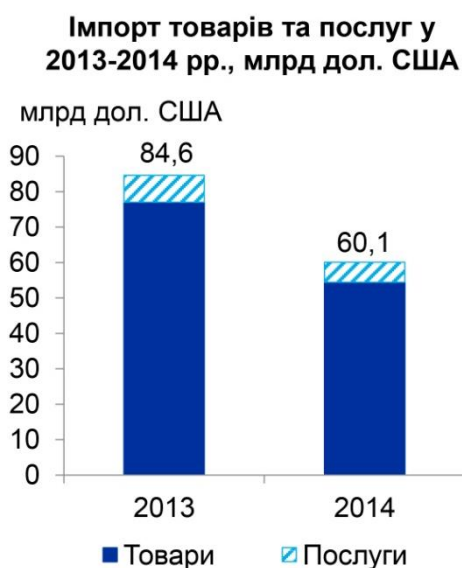
- Недостатнє відшкодування ПДВ експортерам;
- Економічна слабкість регіону, особливо Митного союзу (Росії, Білорусії, Казахстану);
- Суттєве зростання протекціонізму з боку Росії, особливо щодо України.

Рекомендація:

1. Усунути негативні внутрішні чинники, особливо неефективну систему відшкодування ПДВ, що є ключовою проблемою для експортерів;
2. Стимулювати експорт до країн ЄС/не-СНД через імплементацію ПВЗВТ та запровадження міжнародних стандартів;
3. Розвивати фінансові інструменти для стимулювання експорту, такі як експортне кредитне агентство;
4. Створити цілісну систему стимулювання експорту, яка б зосереджувалась на майбутніх можливостях, а не на минулому.

Номінальний імпорт.

Імпорт товарів та послуг впав на 24,5 млрд дол. США або 29% у 2014 р.
Товари: 22,6 млрд дол. США (29%)

Джерело: Державна служба статистики України

Послуги: 1,9 млрд дол. США (25%)

Таким чином: дуже сильне скорочення імпорту.

Реальний імпорт.

Імпорт впав на 28%.

Єдиний позитивний внесок до ВВП у 2014 р.; 14.5 процентних пунктів

Таблиця 3.

Регіональна структура імпорту товарів та послуг, 2014 р.

Регіон	Млрд дол. США, 2014 р.	Зміна дпр, млрд дол. США	Зміна дпр, %	Внесок до загального падіння експорту, %
ЄС-28	24,0	-7,3	-23,3%	29,8%
Митний союз РБК	18,1	-10,8	-37,4%	44,1%
Росія	13,6	-10,9	-44,7%	44,6%
Білорусь	4,2	+0,4	+12,1%	-1,8%
Азія	10,5	-5,3	-33,4%	21,4%
Решта світу	7,5	-1,2	-13,4%	4,7%

Джерело: Державна служба статистики України

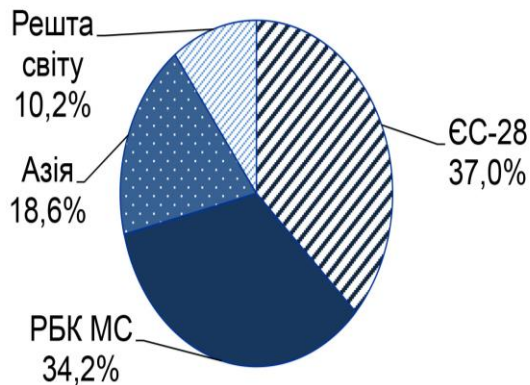
Сильне падіння імпорту з ЄС; 7,3 млрд дол. США (23%);

Дуже сильне падіння імпорту з Митного союзу; 10,8 млрд дол. США (37%);

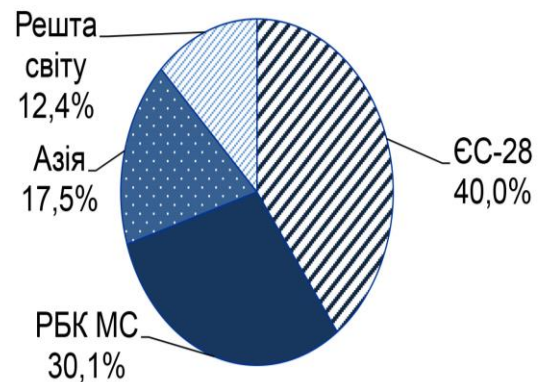
Проте: динаміка в межах Митного союзу не є однаковою.

Імпорт з Росії знизився на 45% – але імпорт з Білорусі зріс на 12% Таким чином: сильно скоротився імпорт з усіх регіонів, проте скорочення імпорту з Росії відбувалось випереджаючими темпами.

Регіональна структура імпорту у 2013 р.

Регіональна структура імпорту у 2014 р.

Джерело: Державна служба статистики України

У 2014 р. відбулись важливі зміни у регіональній структурі імпорту. ЄС посилив свої позиції ключового джерела імпорту: з 37% до 40%;

Позиція Митного союзу послабилась: з 34% до 30%;

- Росія: частка в імпорті знизилась з 29% до 23%.

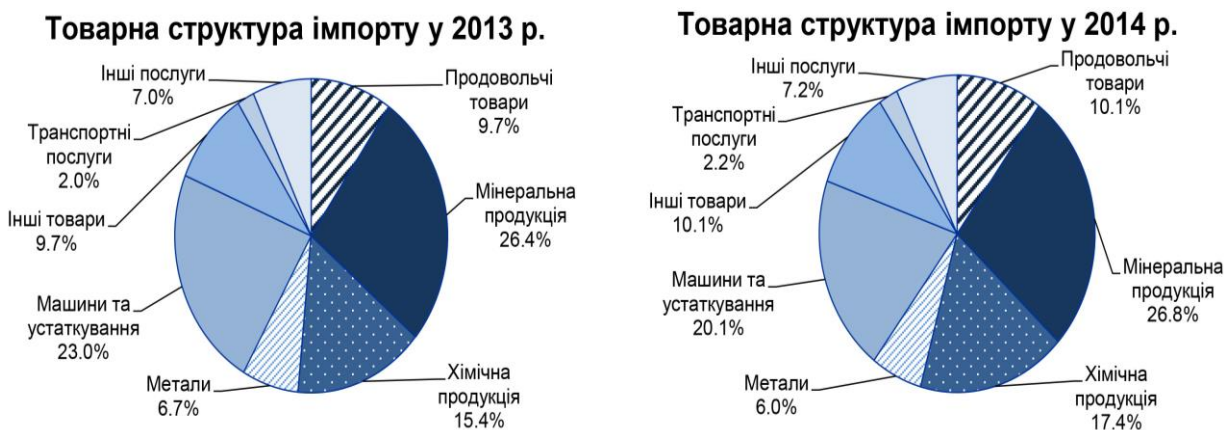
Таким чином: зросла важливість ЄС як джерела імпорту України.

Таблиця 4.

Група товарів та послуг	млрд дол. США, 2014 р.	Зміна дпр, млрд дол. США	Зміна дпр, %	Внесок, %
Продовольчі товари	6,1	-2,1	-26,0%	8,7%
Мінеральна продукція	16,1	-6,3	-28,2%	25,7%
Хімічна продукція	10,4	-2,6	-20,1%	10,7%
Метали	3,6	-2,1	-36,4%	8,5%
Машини та устаткування	12,0	-7,4	-38,1%	30,3%
Інші товари	6,1	-2,2	-26,1%	8,8%
Всього товари	54,4	-22,6	-29,3%	92,1%
Транспортні послуги	1,3	-0,4	-21,6%	1,5%
Подорожі	0,7	0,0	-6,2%	0,2%
ІКТ та комп'ютерні послуги	0,5	-0,2	-28,6%	0,8%
Інші послуги	3,2	-1,3	-29,3%	5,4%
Всього послуги	5,7	-1,9	-25,4%	7,9%

Джерело: Державна служба статистики України

Різде скорочення імпорту практично усіх груп товарів і послуг. Падіння імпорту машин та устаткування (38%) через слабкі інвестиції. Скорочення імпорту мінеральної продукції/енергоносіїв (28%) через зниження споживання нафти і газу. Також, імпорт продовольчих товарів знизився на 26% через низький споживчий. Таким чином: на падіння імпорту продукції машинобудування та енергоносіїв припадає 56% загального скорочення імпорту.

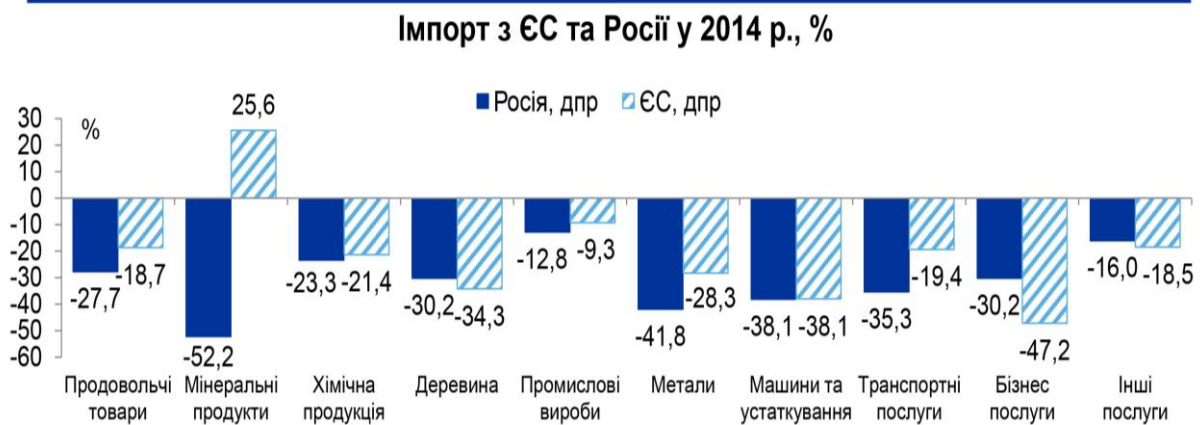

Джерело: Державна служба статистики України

Незважаючи на різке скорочення обсягів імпорту у 2014 р., його товарна структура суттєво не змінилась.

Зокрема: мінеральна продукція/енергоносії лишаються ключовою товарною групою з часткою у 27% від загального імпорту. Незважаючи на слабкі інвестиції, продукція машинобудування зберегла за собою другу позицію з часткою у 20%.

Таким чином: енергоносії та продукція машинобудування продовжили домінувати у структурі імпорту.

Джерело: Державна служба статистики України

Для більшості товарів та послуг відбулося падіння імпорту як з ЄС, так і з Росії.

Таким чином: до скорочення імпорту призвели внутрішні чинники, зокрема сильна девальвація та глибока рецесія.

Енергетика: значний зсув імпорту від Росії (-52%) до ЄС (+26%) та Білорусі (+33%).

Таким чином: ключові зміни у структурі імпорту пов'язані з енергетикою.

Газ та нафта: імпорт скоротився на 33% у 2014 р.

Імпорт газу: зниження на 30% (-8.5 млрд м³) через зниження споживання (-7.6 млрд м³) та нижчого рівня запасів (-3.0 млрд м³).

Зниження на 44% (-11.4 млрд м³) імпорту з Росії.

Зростання на 135% (+2.9 млрд м³) імпорту з ЄС ("реверсні поставки").

Таким чином: зрушення у регіональній структурі імпорту газу; від Росії до ЄС; попри зміни, Росія зберегла домінуючу роль.

Імпорт сирової нафти: -82%; імпорт нафтопродуктів: +11%; експорт нафтопродуктів: -32%. Таким чином: Заміщення імпорту сирової нафти (в основному з Росії) імпортом нафтопродуктів (в основному з Білорусі); переробка нафти в Україні знизилась приблизно на 25%.

Таблиця 5.

Структура імпорту природного газу (за обсягами)	2013	2014
Росія	92%	74%
Європейський Союз	8%	26%

Джерело: Державна служба статистики України

Таблиця 6.

Зміна обсягів та частки імпорту нафтопродуктів

Зміна обсягів імпорту нафтопродуктів у 2014 р.	тис. тон	%
Росія	-670	-33%
Білорусь	+1114	+48%
Європейський Союз	+374	+32%

Частка у обсягах імпорту нафтопродуктів	2013	2014
Росія	31%	19%
Білорусь	35%	47%
Європейський Союз	28%	31%

Джерело: Державна служба статистики України

Висновки

Сильне падіння імпорту у 2014р.: на 24,5 млрд. дол. США або 29%.

Падіння імпорту стосувалось практично усіх торговельних партнерів та товарів і послуг. Вища частка ЄС (40%) та нижча частка Митного союзу (30%) у загальному імпорті: частка Росії знизилась на з 29% до 23%. Енергоносії зберегли домінуючу роль: 27% від загального імпорту.

Проте: суттєве регіональне зміщення енергетичного імпорту, від Росії (-52%) до ЄС (+26%) та Білорусі (+33%); позитивний чинник для енергетичної безпеки. Короткострокові наслідки скорочення імпорту: позитивний вплив імпорту на динаміку ВВП. Проте: відновлення імпорту на певній стадії матиме вирішальне значення для модернізації та довгострокового економічного зростання. Загалом інтеграція української економіки у світові процеси та структури об'єктивно не може відбутися миттєво. Вона повинна здійснюватись поетапно, залежно від дозрівання як внутрішніх, так і зовнішніх передумов, при цьому держава не може усунутись від виконання регулюючої ролі.

Література:

1. Дахно І.І. Міжнародна торгівля. Видання 2-ге, доповнене. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007. - 296 с.
2. Державна служба статистики України. www.ukrstat.gov.ua

Анотація

В статті розглянута динаміка експорту і імпорту товарів і послуг України в 2014 році.

Abstract

The article considers the dynamics of exports and imports of goods and services in Ukraine in 2014.